

Molen de Korenbloem te Scherpenisse

De oudst bekende windmolens stonden in Sijistan. Ze werden omstreeks 950 door de Pers Al-Istakhri vermeld. De Chinese gebedsmolens zouden reeds omstreeks 400 na Chr. zijn aangetroffen. De eerste betrouwbare berichten over windmolens in Europa dateren pas van het eind van de 12de eeuw. In Vlaanderen worden ze genoemd rond 1180.

De oudste vermelding van een maalwerktuig te Scherpenisse dateert van 1317/18. Hanne die Beer huurde toen de watermolen van de Grafelijkheid. Het zal een getijdenmolen zijn geweest die door het verschil in waterhoogte bij eb en vloed werd voortbewogen. Nog in dezelfde eeuw is deze vervangen door een windmolen, vrijwel zeker een standerdmolen, dat in noordelijk Europa het oudst bekende type is.

De molen is in 1525 omgewaaid, waarbij de molenaar om het leven kwam. Later, in 1575, is er in de oudst bewaard gebleven rekening van de rentmeester van de Oranjes van Sint-Maartensdijk en Scherpenisse sprake van twee molens. Lenaert de Molener huurde dat jaar de 'Leechmolen op 't Sant' die ook bekend was als de landmolen. De Hooghemolen was volgens deze rekening in januari 1568 door een zware storm omgewaaid en niet meer herbouwd.

Meer dan honderd jaar later, in 1677, wordt Scherpenisse opnieuw getroffen door hevige storm 'bij gelijkennisse van orkaan' aldus het dorpsbestuur. Een kwartier nadat de molenaar de molen nog zonder zeilen had laten draaien en behoorlijk op de wind had gezet, woei ook deze om. Nog hetzelfde jaar is vermoedelijk op dezelfde plaats een nieuwe standerdmolen gebouwd die later bekend was als het Zeepaard. Deze stond aan de Molenweg ter hoogte van nummer 27. Na stormschade in 1921 en roedebreuk is deze in 1929 afgebroken.

Ook in Westkerke heeft eeuwenlang een standerdmolen gestaan. Deze kon in het begin van de 18de eeuw niet meer worden verhuurd. In 1737 was deze geheel vervallen en onbruikbaar.

Na het overlijden van de molenaar van het Zeepaard, Minderhout, in 1866, is de molen toebedeeld aan zijn weduwe. Het bedrijf is later voortgezet door korenmolenaar Hendrik Dijkman die zich in 1867 in Scherpenisse vestigde en de weduwe huwde. Enige jaren later verkocht zij de molen waarna Willem Dijkman in 1872 voor zijn zoon Hendrik de ronde stenen stellingmolen de Korenbloem liet bouwen.

De plaats van het nieuwe maalwerktuig houdt verband met het Reglement der buurtwegen van 1838 dat in verband met schrikachtige paarden bepaalde, dat er geen windmolens binnen een afstand van 45 meter van de weg mochten worden gesticht. Dijkman zal de locatie aan de Westkerkseweg hebben gekozen omdat deze weg toen de enige verharde weg buiten de bebouwde kom van Scherpenisse was. Bij de keuze van de plaats zal de bereikbaarheid zwaarder hebben gewogen dan de beperking van de windvang aan de noordzijde door de dijk langs de Pluimpot.

De bouw van de molen is niet voor de wind gegaan. Vermoedelijk is tijdens het metselen de stenen romp 75 cm diep in een veenlaag weggezakt. Het zal de bedoeling zijn geweest onder de maalzolder nog een builzolder te leggen, hetgeen aan de gaten voor een balklaag, welke zich tussen de 1,10 m en 1,24 m boven de begane grond bevinden, nog is te zien. Ook kan men op de begane grond een deel van een boog van een deurportaal zien. De romp zal toen scheef zijn gezakt. Men heeft getracht de kruivloer, waarop de kap met houten rollen draait horizontaal te krijgen door het muurwerk aan de zuidwestkant te verhogen. Wellicht is deze kruivloer door nazakking nooit helemaal horizontaal gekomen, waardoor de molen zwaar kruide (op de wind was te zetten).

De eerste molenaar was Hendrik Dijkman. Zijn initialen en die van zijn zoon zijn in 1891 in de penbalk gekerfd. Datzelfde jaar verkocht de weduwe van Willem Dijkman de molen aan D. Rijstenbil. Het is opvallend dat zij de molen niet aan haar zoon Hendrik heeft overgedaan. Laatstgenoemde kocht daarna het Zeepaard die hij drie jaar in zijn bezit had. In 1895 vertrok hij naar Schiedam.

Na de sloop van het Zeepaard in 1929 werd het malen hier voortgezet met een motor. Om aan deze concurrentie het hoofd te kunnen bieden, schafte ook molenaar Rijstenbil dat jaar een motor aan. Deze ruwoliemotor werd geplaatst in een klein aanbouwsel aan de zuidzijde van de Korenbloem. Na de inundatie van het eiland Tholen in 1944 is deze vervangen door een elektromotor.

Kort voor de gemeentelijke herindeling kocht de gemeente Scherpenisse de molen in 1970. De gemeente Tholen heeft deze daarna laten restaureren door molenmaker Van Beek. De houten binnenroede is toen vervangen door een ijzeren. Ook de stelling, kaphuid en staartbalk zijn in de jaren 1975 en 1976 vernieuwd. De ijzeren buitenroede, afkomstig van de molen te Benthuizen (Z.H.), was al in 1932 aangebracht. Op 13 februari 1976 is de Korenbloem opnieuw in bedrijf gesteld. Mulder J.A. Rijstenbil heeft het ambachtelijk bedrijf tot zijn overlijden in 1984 voortgezet. Nadien liet de vrijwillige molenaar L.J. Verhage de molen regelmatig draaien, tot rond 1996 de molen volledig stil kwam te staan. In 2007 werd de molen in verband met gevaar ontdaan van staart, schoren, spruiten en het hekwerk in de roeden.

Na een periode van verder verval werd in 2009 een aanvang gemaakt met de lang verwachte restauratie. Bouwbedrijf Nonnekes B.V. uit Goes was hoofdaannemer, het fundatie- en vizelwerk werd hierbij uitgevoerd door Bresser B.V. uit 's-Gravendeel en het molentechnische werk door Molenmakersbedrijf Berkhof uit Zwartebroek. Na het afnemen van de roeden en kap zijn rond de molen 12 en binnenin 3 stuks met beton afgevulde stalen pulspalen van 21 meter lengte aangebracht. Door het uithakken van 10 stuks inkassingen/muurdoorbrekingen van ongeveer 1 meter breed onder het maaiveld in de molenromp is een betonnen fundatieschijf gestort met een diameter van ca 10,5 meter en een dikte van 45 cm binnenin en 40 cm buitenom de molen. Vervolgens is de molen met 15 hydraulische vizels omhoog gevijzeld en rechtgezet. De molen is aan de rechterzijde van de entreeuren ongeveer 37 cm en aan de

tegenoverliggende achterzijde ongeveer 10 cm omhoog gevijzeld. De vizelgaten zijn daarna afgestort aan/op de betonvloer waarna de molen op 15 palen gefundeerd staat. De door het vizelen ontstane ruimte onder de betonnen fundatievloer is afgevuld met schuimbeton. De in de molen aanwezige vizelput is afgestempeld op de fundatievloer mee omhoog gevijzeld en na het waterpas stellen aangestort op en aan de fundatievloer.

In het straatwerk van de vloer net achter de entreeuren zijn 2 bouten (einden rood scheefstand en groen rechtstand) zichtbaar die de afstand verklikken waarover de molen is rechtgezet. Hierboven hing tijdens het vizelen een schietlood door de vloerluiken wat aangaf wanneer de molen de gewenste rechtstand had bereikt.

Na het rechtzetten is men met de bouwkundige en molenbouwkundige restauratie gestart. De rood gemetselde rand onder de kap van de molen is gesloopt en opnieuw waterpas opgemetseld. De romp is waar nodig hersteld en opnieuw wit geschilderd. Balkkoppen zijn hersteld en het gaande werk is opnieuw gesteld, waarvoor de dons balk waarop de koningsspil rust is aangegoten en verplaatst. De spruiten, staart en schoren zijn vervangen. Het gaande werk is geheel opnieuw afgesteld op de gewijzigde rechtstand van de molen. De kap is waar nodig hersteld en voorzien van een nieuwe achterbaard en nieuwe dakbedekking. De slechte stelling is volledig vervangen en opnieuw gefundeerd.

Beide roeden zijn volledig vervangen en voorzien van nieuwe zeilen.

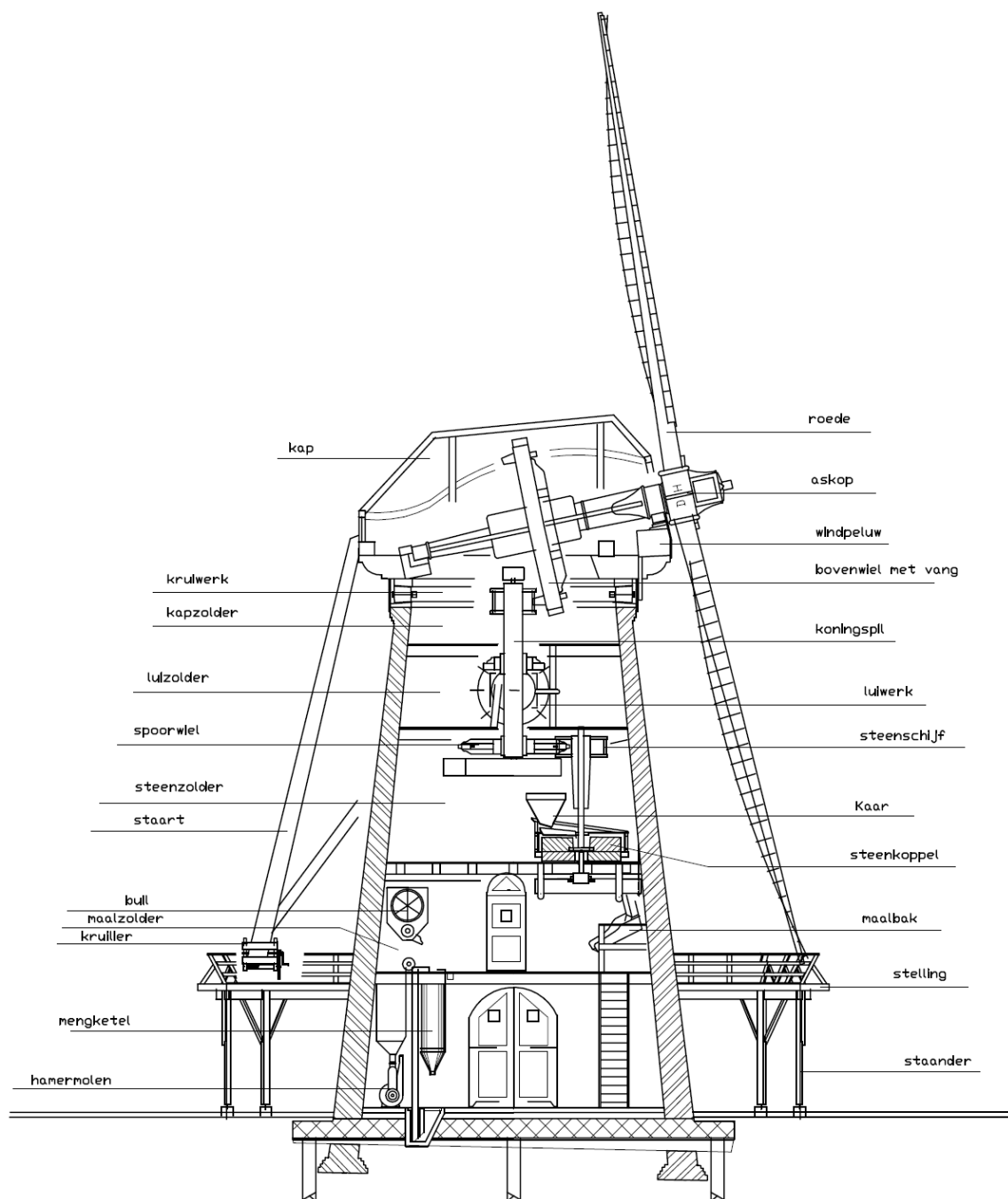
Op de begane grondvloer en buitenom de molen onder de stelling is gebakken straatmateriaal aangebracht met daarin opgenomen de uit de oude vloer verwijderde afgedankte molenstenen. Na deze restauratie zijn beide steenkoppels weer volledig in staat het graan tot meel te vermalen en kan vrijwillig molenaar Leen Verhage de molen na jaren van stilstand weer met veel plezier laten draaien.

Juli 2010

Technische gegevens:

Type: ronde stenen bovenkruier met lage stelling
Vlucht: 21,10 m
Roeden "Vaags" nr. 216 buitenroede nr. 217 binnenroede
Hoogte stelling: 3,00 m
Diameter grondvlak: 7,00 m
Diameter kuip: 4,81 m
Aantal zolders: 4
Kruiwerk: houten rollen op stalen vloer
Vang: gewone vlaamse- of blokvang

Inrichting:
1 koppel zestiender kunststenen
1 koppel zestiender blauwe stenen
1 buil (op de eerste zolder) aangedreven door
1 pk elektromotor
1 hamermolen (buiten gebruik) op de beg. grond
Elektra-aandrijving aanwezig maar buiten gebruik

MOLEN "DE KORENBLOEM" SCHERPENISSE

Schematisch